

Aan de Commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)
van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Veenendaal, 2 september 2016

Betreft: voorstel voor wijziging Wet Aanpassing Financieel Toetsingskader

Zeer geachte leden van de Commissie SZW,

Na invoering van de Pensioenwet in januari 2007 en van de Wet Financieel Toetsingskader in januari 2015 en in afwachting van de politieke besluitvorming over een aangepast pensioenstelsel blijkt dat een tussentijdse wijziging wenselijk is om onnodige financiële ongelukken op pensioengebied in 2017 en volgende jaren te voorkomen.

Het centrale probleem is dat sinds 2007 in zijn algemeenheid de betaalde premies aan de meeste (bedrijfstaking)pensioenfondsen lager waren dan waarvoor de nieuwe verplichtingen voor pensioenen van de werkenden konden worden ingekocht. In de praktijk bleek dat pensioenfondsen in hun boekhouding en jaarverslagen een - niet door wetgeving verboden - splitsing maken tussen hun verplichtingen voor de werkenden, voor de slapers en voor de gepensioneerden. In feite dus de creatie van drie subfondsen met ieder hun eigen vermogen aan verplichtingen.

Volgens de wet dient het overrendement te worden gebruikt voor indexatie, maar na jarenlange ontkenning door partijen en kabinet blijkt nu in de praktijk dat het overrendement wordt gebruikt om het verlies op de inkoop van nieuwe verplichtingen van de werkenden te financieren ten koste van de gepensioneerden. Deze overheveling van vermogen wordt echter - ten onrechte - in de jaarverslagen niet vermeld. Deze maas in onze pensioenwetgeving dient te worden gedicht om een einde te maken aan deze ongerechtvaardigde overheveling van voorzieningen aan pensioenverplichtingen (VPV) en om mogelijke procedures te voorkomen wegens strijdigheid met de eigendomsbescherming op grond van art. 17 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Onder andere heeft de Europees pensioenrecht deskundige prof. dr. mr. H. van Meerten hier herhaaldelijk op gewezen.

Het kader voor onze nationale pensioenwetgeving is de EU Richtlijn IORP (1) die in 2003 is ingevoerd om te pensioengerechtigde te beschermen en 'een hoge mate van zekerheid' te bieden inzake diens pensioen zoals omschreven in overweging 7 van de Richtlijn. In art. 11 van de Richtlijn worden de plicht tot informatieverstrekking aan deelnemers en gepensioneerden omschreven, maar de jaarverslagen op het punt van de jarenlange overheveling tussen de drie VPV's voldoen hier duidelijk niet aan.

Ons voorstel is daarom om de volgende onderdelen te wijzigen:

Stichting **Pensioenbehoud**

Als uw pensioen u lief is

- De invoering van dezelfde rentevoet bij de berekening van de verplichtingen als voor de berekening van de hoogte van de te betalen premie. Dit voorstel lost niet alle problemen op indien de Rente Termijn Structuur (RTS) zowel voor premies als voor de VPV wordt toegepast en dan maakt een pensioenfonds geen direct verlies op de inkoop van de nieuwe aanspraken. Het probleem blijft echter dat het fonds wel een toekomstig verlies maakt op de ingekochte aanspraken, want de rekenrente voor die aanspraak zal volgens de curve dalen, bijvoorbeeld van 3,3% naar 1,6%.

Pensioenactuaris Leo Witkamp van MPD, de uitvoerder van het pensioenfonds PNO Media, heeft hierover een duidelijk standpunt vertolkt met zijn column "Weeffout zorgt voor pensioenstorm in 2020" zoals gepubliceerd door RTL Nieuws op 20 augustus j.l. (zie bijlage 1).

- De buffer van 5% op basis van de IORP Richtlijn handhaven voor de minimale dekkinggraad van 105%, maar het laten vervallen van de eis dat de dekkinggraad niet langer dan 5 jaar onder de 105% mag liggen om het 'dode kapitaal' wel te kunnen laten renderen ten behoeve van de pensioenen.

Pensioendeskundige Rob de Brouwer toont dit euvel aan met zijn artikel "Pensioenfonds gedwongen dood vermogen aan te houden" zoals verschenen in The Post Online van 29 juli j.l. (bijlage 2).

- De premiedekkinggraad vast te stellen op minimaal 90% gelijk aan de kritische dekkinggraad.

Pensioendeskundigen Martin Jonk en Wichert Hoekert van Willis Towers Watson waarschuwen hier ook voor in hun artikel 'Premiedekkinggraad' (zie bijlage 3). Zij waarschuwen dat de premiedekkinggraad alarmerend daalt naar 65%' zoals gepubliceerd op website van Willis Towers Watson: "*Door de gedaalde rente zal de gemiddelde premiedekkinggraad volgend jaar dalen van 80% naar circa 65% bij fondsen die de premie dempen met verwacht rendement. Dat vertraagt hun herstel, waarschuwt Willis Towers Watson.*". Een dergelijk rampscenario dient te worden voorkomen en u kunt dat voorkomen met politieke middelen bereiken.

Wij verzoeken u om de voorgestelde verbeterpunten over te nemen. Het bestuur is tot nadere toelichting en overleg gaarne bereid.

Hoogachtend,

Erik L. Daae
voorzitter Stichting Pensioenbehoud

Bijlagen: 3

Bijlage 1

Weeffout zorgt voor pensioenstorm in 2020

Opinie van Leo Witkamp

De komende jaren een te lage pensioenpremie vragen en in 2020 de rekening bij gepensioneerden neerleggen. Ook word je net opgebouwde pensioen gehalveerd. Dat kan niet, denk je? Zonder ingrijpen is dat wél wat er gaat gebeuren.

De oorzaak van dit pensioendrama is een weeffout het financieel toetsingskader (FTK) dat lange termijn uitgangspunten laat botsen met een korte termijn afrekening.

Herstelplan

Pensioenverlagingen hangen vanaf volgend jaar als donkere wolken boven ons hoofd. In de praktijk zijn deze verlagingen niet meer dan enkele tienden van procenten per jaar. Bij een oplopende dekkingsgraad (een paar procent is al voldoende) kunnen de verlagingen jaarlijks ook weer worden stopgezet. Daarom noemen we ze voorwaardelijk.

Een fonds moet de pensioenen verlagen als het niet in het herstelplan kan aantonen dat binnen 10 jaar de vereiste buffers opgebouwd kunnen worden. Zolang de dekkingsgraad maar hoger is dan circa 90% (dit is de zogenaamde kritische dekkingsgraad), lukt dat wel. De verwachte beleggingsopbrengsten voor de komende 10 jaar zijn namelijk aanzienlijk hoger dan de lage rekenrente waarmee de pensioenverplichtingen en dus de dekkingsgraad wordt berekend. Dit komt ondermeer omdat er in aandelen wordt belegd. Zo zitten de herstelplannen in elkaar. Op deze manier wordt recht gedaan aan de lange termijn waarop pensioenfondsen beleggen.

Pensioenstorm in 2020

In het FTK is ook vastgelegd dat een pensioenfonds niet langer dan vijf jaren achtereen een dekkingsgraad mag hebben van minder dan 105%. Is dat wel zo, dan moeten de pensioenen in één keer worden verlaagd en wel zoveel dat direct een dekkingsgraad van 105% wordt bereikt. Deze verlagingen mogen worden gespreid over 10 jaar en zijn onvoorwaardelijk: ze kunnen dus niet worden stopgezet als het beter gaat.

Bij een dekkingsgraad van 90% moeten de pensioenen in deze situatie met ruim 14% worden verlaagd om op 105% te komen. Dus 10 jaar lang, elk jaar 1,4% eraf. Ook als het beter gaat. Voor veel pensioenfondsen zal deze situatie zich in 2020 gaan voor doen. Dat zijn geen dreigende donkere wolken meer, maar is een heuse pensioenstorm! Het lange termijn denken stopt in 2020. Een dekkingsgraad van 90% of 100% die vorig jaar, vandaag en ook de komende jaren verantwoord is, is dat in 2020 plots niet meer. Dan moet de dekkingsgraad 105% zijn. Dat is vreemd en de gevolgen zullen dramatisch zijn.

Lage premie ten koste van de dekkingsgraad

Voor de vaststelling van de pensioenpremie mogen pensioenfondsen uitgaan van het op lange termijn verwachte rendement, als ze maar rekening houden met inflatie. Per saldo wordt de pensioenpremie berekend met een rente van zo'n 3%. Dat is fors hoger dan de circa 1% rente die gebruikt moet worden voor de berekening van de verplichtingen en dus van de dekkingsgraad van een fonds. Hierdoor ligt de prijs die voor nieuwe pensioenopbouw wordt betaald veel lager dan het bedrag dat voor datzelfde pensioen aan de verplichtingen wordt toegevoegd. Deze verhouding tussen de feitelijke premie en het benodigde bedrag voor de verplichtingen noemen we de premiedekkingsgraad. De premie kan zomaar de helft te laag zijn (een premiedekkingsgraad van 50%). Dit kost (een standaard pensioenfonds) ruwweg 1% dekkingsgraad per jaar. In 2020 kan dat veel uitmaken voor de hoogte van de onvoorwaardelijke pensioenverlaging.

Wie betaalt de rekening?

Als pensioenfondsen hun financiële positie de komende jaren niet verbeteren, zal er in 2020 flink verlaagd moeten worden. Als dat op een evenwichtige manier gebeurt (en dat is verplicht!), dan ligt een gelijke verlaging voor iedereen niet voor de hand. Het is dan eerlijker om de premiebetalers van vandaag te laten betalen voor de verlaging van de dekkingsgraad, voor zover die het gevolg is van een 'te lage' premie. Dat komt erop neer dat hun vanaf 2016 opgebouwde pensioen gehalveerd wordt. Dat is nogal wat. We kunnen niet tot 2020 wachten dat te vertellen. Pensioenfondsen moeten daar nu al over nadenken, besluiten nemen en communiceren.

Natuurlijk zullen er ook tegengeluiden zijn: "Ja, maar gepensioneerden krijgen ook volledig uitgekeerd als de dekkingsgraad 90% is. Daar moet dan ook rekening mee gehouden worden." Los van het feit dat dit gerommel in de marge is, is het ook niet terecht. Gepensioneerden profiteren immers ook niet van een dekkingsgraad van 105% of zelfs 110%, dus laten we het daar maar niet over hebben.

De oplossing

Een oplossing om deze pensioendrama's te voorkomen lijkt ingewikkeld, maar is eenvoudig:

- 1) Laat de 5-jaarseis van 105% los en
- 2) stel een minimum aan de premiedekkingsgraad van 90% (dit komt overeen met de kritische dekkingsgraad).

Met deze maatregelen is een evenredige pensioenverlaging ook evenwichtig. Ze doen bovendien recht aan de lange termijn horizon van pensioenfondsen en maken de weeffout ongedaan.

Leo Witkamp is actuaire en werkt bij MPD, de uitvoerder van pensioenfonds PNO Media. Dit artikel is op persoonlijke titel geschreven.

Bijlage 2

Pensioenfondsen gedwongen dood vermogen aan te houden

Opinie van Rob de Brouwer

In *Vlucht 714*, het tweeëntwintigste album van Kuifje, komt een excentrieke miljardair voor: Laszlo Carreidas. Hoewel onmetelijk rijk is deze man tegelijkertijd zo zuinig dat hij in woede uitbarst als hij zijn vooroorlogse hoed kwijtraakt. Laszlo Carreidas kan model staan voor de Nederlandse pensioenfondsen: onmetelijk rijk en zo gierig als de pest.

Een waarlijk monster

In de discussie die over ons pensioenstelsel is losgebarsten wordt aan het echte probleem voorbijgegaan. De Pensioenwet blijkt in de huidige financiële crisis een waarlijk monster te zijn. Voor de eerste keer in de geschiedenis van het pensioenstelsel is in de nieuwe Pensioenwet uitgewerkt wat bedoeld wordt met een levenslange jaarlijkse uitkering. Die uitkering werd in het verleden toegezegd zonder duidelijke beperkingen, terwijl een absolute zekerheid van 100% natuurlijk niet bestaat.

De zekerheid van de uitkering is nu formeel beperkt tot 97,5%. Dat betekent de zekerheid zo groot moet zijn dat slechts eenmaal in de veertig jaar een pensioenkorting zou mogen voorkomen. Vervolgens is op grond van deze zekerheidsformule een financieel toetsingskader opgetuigd, gecontroleerd door De Nederlandsche Bank als toezichthouder. Een toetsingskader dat pensioenfondsen volledig aan banden legt en dat ervoor zal zorgen dat sommige grote pensioenfondsen binnen een termijn van vijf jaar twee keer moeten korten op de uitkering. Als je dat vertaalt naar percentages is de zekerheid nu dus gezakt van 97,5% naar 60%!

De dekkingsgraad als koortsthermometer

Er moet aan twee voorwaarden worden voldaan: ten eerste moet de dekkingsgraad tenminste meer dan 90% bedragen, met een uitzicht op herstel naar 105%. Een definitieve korting op de uitkering behoort uitdrukkelijk tot de herstelinstrumenten. En ten tweede moet de dekkingsgraad tenminste 120% zijn om de uitkeringen volledig te kunnen aanpassen aan de geldontwaarding (indexatie). De dekkingsgraad is dus de enige koortsthermometer om de gezondheid van een pensioenfonds te meten. En deze dekkingsgraad moet volgens de regels op een uiterst conservatieve manier worden berekend.

Maar zelfs als deze uiterst conservatieve berekening een uitkomst oplevert van meer dan 100%, dan nog moet aan aanvullende eisen op het gebied van buffers worden voldaan om te kunnen indexeren. Dat komt dan weer omdat ergens is besloten dat indexatie alleen is toegestaan als die ook in de toekomst kan worden gegarandeerd. Alsof ik tegen mijn kleinkind zeg: je krijgt geen cadeautje voor je verjaardag want opa kan niet garanderen dat hij het volgend jaar ook een cadeautje kan geven.

Dood vermogen

Waarom is de berekening van de dekkingsgraad van een pensioenfonds extreem conservatief? Omdat het pensioenfonds verplicht is uit te gaan van een

liquidatiescenario. Natuurlijk is de toekomst ongewis en moet je een pensioenfonds niet de vrijheid geven op basis van onrealistisch optimistische scenario's pensioenuitkeringen te doen. Maar de nu opgelegde methode gaat ervan uit dat een pensioenfonds nooit méér rendement zal kunnen maken dan dat van veilige overheidsobligaties. En bovendien wordt gedaan alsof elk pensioenfonds bij de berekening van de dekkingsgraad gaat sluiten en geen nieuwe inkomsten meer zal ontvangen voor nieuwe verplichtingen.

De wetgever gaat er dus van uit dat alle vermogenstitels van een pensioenfonds, of het nu aandelen, onroerend goed of bedrijfsobligaties betreft, worden verkocht tegen dagwaarde en worden omgeruild tegen veilige overheidsobligaties. En de wetgever gaat er bovendien van uit dat de verplichtingen op korte termijn betaald moeten worden uit de liquidatie van vermogenstitels, niet uit de kasstroom op basis van continuïteit. En tenslotte wordt aanvullend nog een omvangrijke buffer geëist, alvorens mag worden geïndexeerd. Deze buffer vertegenwoordigt een nationale omvang van meer dan € 200 miljard! Pensioenfondsen worden dus gedwongen dood vermogen aan te houden ter waarde van meer dan 30% van het nationaal inkomen. Terwijl het probleem in Nederland nu juist is dat er te veel gespaard wordt.

Onvoldoende wetenschappelijke basis

Is zo'n uiterst voorzichtige benadering van het zekerheidsprincipe echt nodig? Is dit alles gebaseerd op een theoretische onderbouwing? Is deze theoretische onderbouwing ook in de praktijk getoetst? Dat blijkt allemaal niet het geval. De Nederlandsche Bank geeft zelf toe dat de uitgangspunten waarop het financiële toetsingskader is gebaseerd onvoldoende wetenschappelijke basis hebben. Wat nog opmerkelijker is: in geen enkel land in de wereld berekenen pensioenfondsen op dezelfde conservatieve wijze hun dekkingsgraad en nergens worden dezelfde buffereisen gesteld. In landen waar de financiële gezondheid van pensioenfondsen aanzienlijk zwakker is dan in Nederland wordt op basis van andere uitgangspunten nog vrolijk geïndexeerd.

Laszlo Carreidas beschikt over ruim voldoende middelen om zich een nieuwe hoed te veroorloven. Maar hij kiest voor oppotten. Dat is zijn goed recht. Het is immers zijn eigen geld. Maar dat de wetgever de pensioenfondsen dwingt tot het in kas houden van geld dat door de gepensioneerden en de actieve deelnemers bij elkaar is gespaard is verfoeilijk. Omdat er ruim voldoende middelen in kas zijn om de verplichtingen tegenover alle deelnemers en gepensioneerden na te komen. Dat kun je gewoon narekenen, als je uitgaat van kasstromen in plaats van een liquidatiebalans. Het stelsel is onhoudbaar omdat de berekeningsmethodiek onzinnig, ondeugdelijk en onwetenschappelijk is. Cruyff zei het al: "je gaat het pas zien als je het door hebt".

Drs. R.B.P. de Brouwer is econoom en auteur van "19 mythes en onwaarheden over ons pensioen".

Bijlage 3

Premiedekkingsgraad 2017

Pensioen Update van Willis Towers Watson van 25 augustus 2016

Door Martin Jonk en Wichert Hoekert

In de komende maanden zullen pensioenfondsen de premie voor 2017 vaststellen. Afgaande op uitingen van de toezichthouder van vorig jaar, met betrekking tot het moment waarop de rendementscurve (in geval van rendementsdemping) gefixeerd diende te worden, mag worden verondersteld dat de ex ante kostendekkende premie voor 2017 op basis van marktinformatie per einde september of een latere datum vastgesteld dient te worden. Dat impliceert onder meer dat in de premie uitgegaan moet worden van de in september te publiceren AG Prognosetafel 2016, en op basis van eventueel te actualiseren ervaringssterfte.

Sinds de aanpassing van het FTK is de premiedekkingsgraadseis niet langer van toepassing. Die eis kwam erop neer dat de premie in geval van dekkingstekort ten minste 105% van de waarde van de opbouw moest bedragen.

Als de dekkingsgraad hoger is dan de premiedekkingsgraad, dan leidt pensioenopbouw tot een verslechtering van de financiële positie. Uit onderzoek van DNB blijkt dat de gemiddelde premiedekkingsgraad in 2016 ongeveer 84% is. De daling van de rente in 2016 betekent dat een ongewijzigde premie, bij een ongewijzigde regeling en een ongewijzigd bestand, in 2017 een nog aanzienlijk lagere premiedekkingsgraad heeft.

Een toenemend aantal fondsen gaat bij de vaststelling van de kostendekkende premie uit van rendementsdemping. In 2015 meldde DNB nog dat dat gold voor ruim 40% van de fondsen, en onze inschatting is dat dat percentage sindsdien is gestegen. Bij rendementsdemping wordt de curve die de maximaal te veronderstellen verwachte rendementen op vastrentende waarden bepaalt voor vijf jaar gefixeerd. Omdat ook de maximaal te veronderstellen verwachte rendementen op zakelijke waarden (die volgen uit de parameters in het FTK) niet wijzigen, kan in veel gevallen de rendementscurve voor 2017 gelijk worden gesteld aan die in 2016.

De kostendekkende premie kan dus in geval van rendementsdemping (waarvan de methodiek juist ook met het oog op stabilisering van de premie is bepaald) gelijk of van vergelijkbare hoogte blijven, ondanks de significante daling van de rente. Indicatief leidt dat, bij de huidige rentestand, tot een daling van de premiedekkingsgraad van ongeveer 20%. Een dit jaar tamelijk gangbare premiedekkingsgraad van ongeveer 80% daalt daarmee naar onder de 65%. In marktwaardetermen (dat wil zeggen zonder rekening te houden met UFR) is dat nog maar net boven de 50%. Dergelijke percentages dienen als uitermate alarmerend te worden beschouwd.

Een pensioenfondsbestuur behoort zich naar onze mening bij deze premiedekkingsgraden, hoewel strikt wettelijk genomen nog kostendekkend, af te vragen of deze nog houdbaar zijn. Daarbij kan het vertragend effect van toekomstige premies op het verwachte herstel in aanmerking worden genomen. In het herstelplan

Stichting **Pensioenbehoud**

Als uw pensioen u lief is

komt dit tot uiting in de hoogte van de kritieke dekkingsgraad en van een eventuele kortingsmaatregel, die in beginsel de gehele populatie in gelijke mate treft. In algemene zin zullen fondsen zich een mening moeten vormen over welke premiedekkingsgraden zij, al dan niet in samenhang met de aanwezige dekkingsgraad, als evenwichtig beschouwen.